

Аграрен университет – Пловдив, Научни трудове, т. LIX, кн. 5, 2015 г.
Юбилейна научна конференция с международно участие
Традиции и предизвикателства пред аграрното образование, наука и бизнес
Agricultural University – Plovdiv, Scientific Works, vol. LIX, book 5, 2015
Jubilee Scientific Conference with International Participation
Traditions and Challenges of Agricultural Education, Science and Business

DOI: 10.22620/sciworks.2015.05.033

**ОЦЕНКА НА БЕДНОСТТА И СОЦИАЛНОТО ВКЛЮЧВАНЕ
В РЕГИОНАЛЕН АСПЕКТ
ASSESSMENT OF POVERTY AND SOCIAL INCLUSION
IN REGIONAL ASPECT**

**Стела Тодорова*, Анелия Пържанова
Stela Todorova*, Aneliya Parzhanova**

Аграрен университет – Пловдив
Agricultural University – Plovdiv

*E-mail: stelatodorova_au@hotmail.com

Abstract

Indicators of poverty and social inclusion are part of the overall performance of the European Community to monitor countries' progress in combating poverty and social exclusion. The study is an assessment of the main indicators of poverty and social inclusion by districts of the country for the 2008-2013 period.

Inequality in income distribution by region was analyzed based on the calculated *Gini* coefficient. The main factor increasing the risk of falling into the group of the poor for the majority of the population is their economic activity and participation on the labour market. The share of the poor is at its highest among the unemployed.

Key words: indicators, poverty, social inclusion, development, inequality.

ВЪВЕДЕНИЕ

Последните десетилетия се характеризират с изключителен технологичен прогрес, развитие на човешкия капитал и подобряване на перспективите за растеж на икономиката в дългосрочен план.

Това доведе до силно покачване на доходите и благосъстоянието на хората както в световните икономически сили, така и в развиващите се страни. Наред с тези положителни процеси в редица страни се наблюдава и покачващо се неравенство между хората.

Редица международни институции и политически сили по света концентрират вниманието си все повече върху непрекъснато увеличаващото се неравенство.

МАТЕРИАЛИ И МЕТОДИ

Наблюдението за доходите и условията на живот (EU-SILC) като част от Европейската статистическа система (ESS) се осъществява по единна методология, определена с Регламент №1177/2003 на Европейския парламент и на Съвета, и осигурява информация за моментното състояние (cross-sectional data) и от повторени във времето (longitudinal data) изменения в доходите, равнище и структура на бедността и социалната изолация.

Целевата съвкупност в изследването (EU-SILC) са всички **обикновени** домакинства и техните членове, живеещи на територията на страната в момента на наблюдение. Лицата, живеещи в колективни домакинства и в институции, са изключени като цяло от целевата съвкупност. С времето са се обособили значими разлики в разбирането за неравенството по региони. Например в Европа целта пред различните страни е намаляването на разликите в доходите между бедните и богатите. В Стратегията 2020 на ЕС са заложени индикатори за доходите, бедността и социалното включване, като целта е подобряване на условията за живот. Основен акцент се поставя върху намаляване на дела на хората в риск от бедност.

От друга страна, в латиноамериканските страни и Китай целта пред социалната политика е постигане на равенство при възможностите за реализация¹. С други думи, акцентът е върху това до каква степен развитието на едно лице зависи от доходите на родителите му и неговата социална или териториална принадлежност.

Основен индикатор за подоходното неравенство в рамките на ЕС е т.нар. *Коефициент S80/S20*. Той представлява отношение между доходите на най-богатите 20% и доходите на най-бедните 20% от населението². Колкото са по-високи стойностите на индикатора, толкова по-високо е подоходното неравенство в разглежданата страна.

Друг измерител на подоходното неравенство е *коефициентът на Джини*. Той е основният индикатор, използван от Световната банка и ОИСР. Коефициентът измерва до каква степен преразпределението на дохода или разходите за потребление в икономиката се отклоняват от перфектното (равното) разпределение.

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

Индикаторите за бедност и социално включване са част от общите показатели на Европейската общност за проследяване на напредъка на страните в борбата с бедността и социалната изолация. Основен източник на статистически данни за пресмятане на индикаторите е ежегодно провежданото наблюдение „Статистика на доходите и условията на живот (EU-SILC)“.

---

¹ The Economist (2012). "For Richer, for Poorer", *Special Report: World Economy*, p. 6

² За изчисленията се взема претегленият разполагаем доход, като за тегла се вземат 1, 0,5 и 0,3 съответно за доходите на: 1) първи родител; 2) за втори родител и лице над 14 г.; и 3) за лице под 14 г.

Оценка на бедността

През 2013 г. линията на бедността общо за страната е 285,92 лв. средномесечно на лице от домакинство. При този размер на линията под прага на бедността са били 1527,5 хил. лица или 21,0% от населението на страната.

Таблица 1. Основни индикатори за бедност
Table 1. Key indicators of poverty

Година/Years	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Линия на бедността – средномесечен размер, лв./ Poverty line – average monthly rate - Levs	212,3	276,5	295,0	283,8	279,7	285,9
Брой лица под линията на бедността – хил./ Number of persons below the poverty line – thousands	1632	1657	1565	1672	1559	1528
Относителен дял на бедните, % от населението/ Relative share of poor, % of population	21,4	21,8	20,7	22,2	21,2	21,0
Относителен дял на бедните преди получаването на социални трансфери, % от населението/ Relative share of poor before receiving social transfers, % of population	40,0	38,8	40,8	41,7	41,8	41,8
Относителен дял на бедните преди получаването на социални трансфери с включени пенсии, % от населението/ Relative share of poor before receiving social transfers, including pensions, % of population	27,1	26,4	27,1	27,4	25,9	26,7
Отношение между доходите на най-бедните и най-богатите 20% от населението (S80/20)/ Relation between the incomes of the poorest and richest 20% of the population (S80/20)	6,5	5,9	5,9	6,5	6,1	6,6
Коефициент на Джини/ Gini coefficient	35,9	33,5	33,2	35,1	33,6	35,4

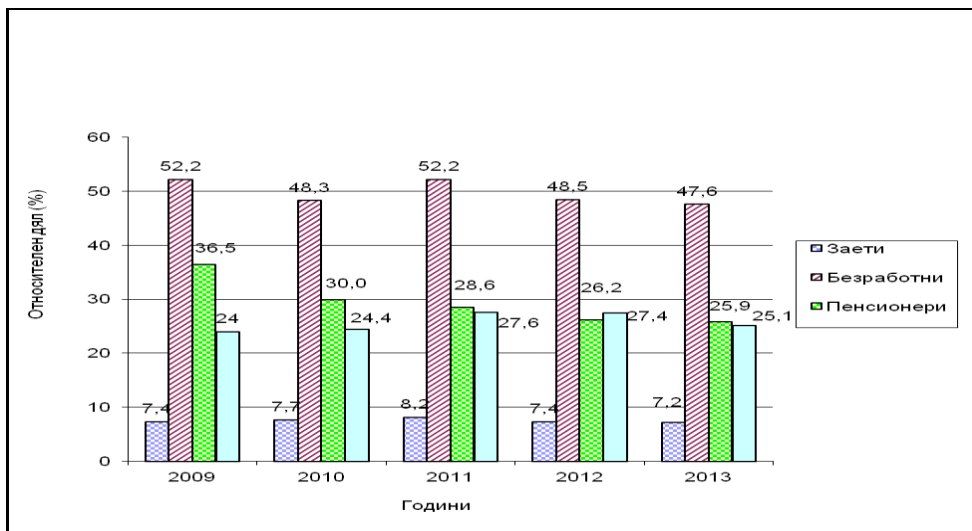
В сравнение с предходната 2012 г. размерът на линията на бедността се увеличава с 2,2%, а относителният дял на бедното население намалява с 0,2 процентни пункта. Системата за социална защита има съществено значение за редуциране на бедността.

Данните за 2013 г. показват, че ако в доходите на домакинствата се включат доходите от пенсии, но се изключат останалите социални трансфери (обезщетения, социални и семейни помощи и добавки), равнището на бедността се повишава от 21,0 до 26,7%, или с 5,7 процентни пункта.

Съответно при изключване на пенсиите и останалите социални трансфери равнището на бедност нараства до 41,8% или с 20,8 процентни пункта.

Основният фактор, увеличаващ риска за попадане в групата на бедните за преобладаващата част от населението, е тяхната икономическа активност и участието им на пазара на труда.

За целия период на наблюдение относителният дял на бедните е най-висок сред безработните лица (47,6%), като рискът от бедност при безработните мъже е с 0,2 процентни пункта по-висок в сравнение с безработните жени.

Фиг. 1. Относителен дял на бедните по икономическа активност
Fig. 1. Poverty line by regions in 2013

През 2013 г. делът на бедните сред заетите лица намалява спрямо предходната година с 0,2 процентни пункта до 7,2%.

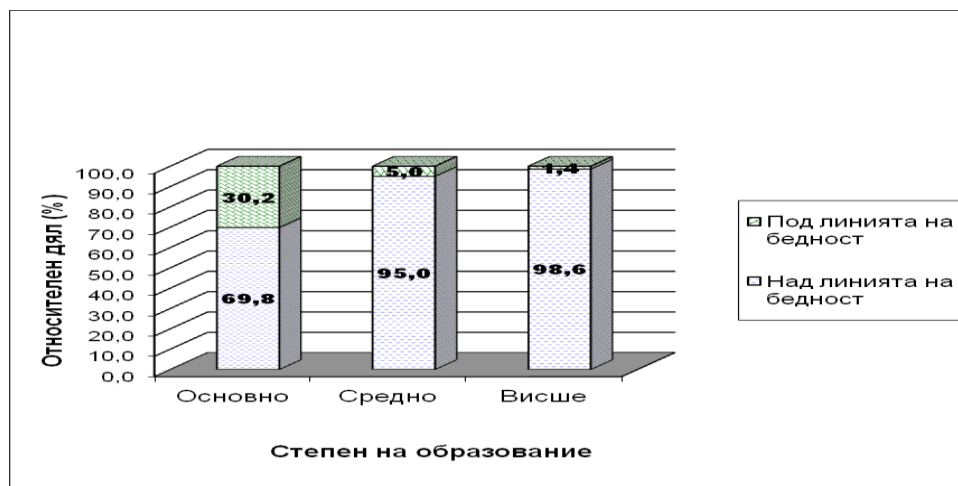
Делът на бедните, работещи на непълно работно време, е 20,9%, докато сред работещите на пълно работно време този дял е 6,4%.

Същевременно рискът от бедност сред работещите жени е с 0,5 процентни пункта по-нисък от този при мъжете.

Таблица 2. Относителен дял на работещите бедни
(за лица във възрастовата група 18–64 години)

Table 2. Relative share of working poor (for persons in the age group 18–64 years)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Заети/Employed								
Общо/Total	5,5	5,9	7,6	7,5	7,7	8,2	7,4	7,2
Мъже/Men	5,3	6,1	8,0	7,8	8,5	8,8	7,7	8,0
Жени/Women	5,7	5,6	7,1	7,1	6,7	7,5	7,1	6,4
Разпределение по вид заетост/ Distribution by type of employment								
Пълно работно време/ Full-time work	4,6	5,1	6,3	6,2	6,4	7,0	6,6	6,4
Непълно работно време/ Part-time work	14,7	16,2	20,3	24,2	30,3	33,0	27,9	20,9

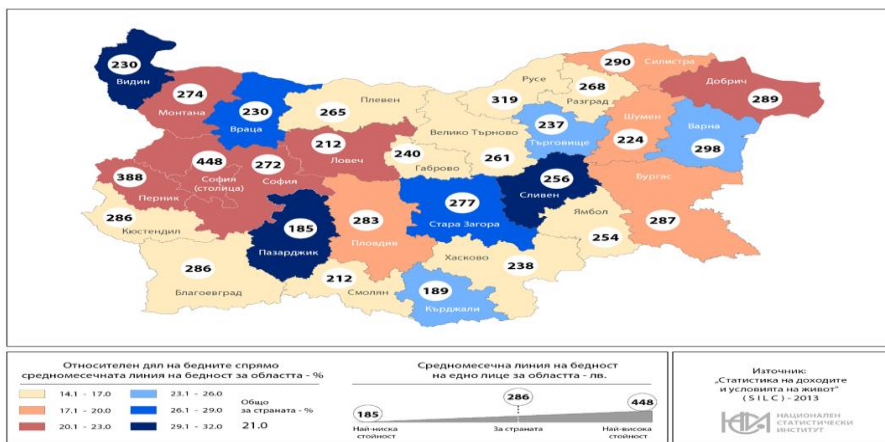

Фиг. 2. Относителен дял на работещите лица по бедност и образование през 2013 г.

Fig. 2. Relative share of employed persons in poverty and education in 2013

Оценка на бедността в регионален аспект

Важен аспект в изследването на бедността е нейното проявление по области. При изчисляване на линията на бедността за всяка област е приложен същият метод като при линията на бедността на национално ниво – 60% от средния общ разполагаем нетен доход на домакинствата в областта.

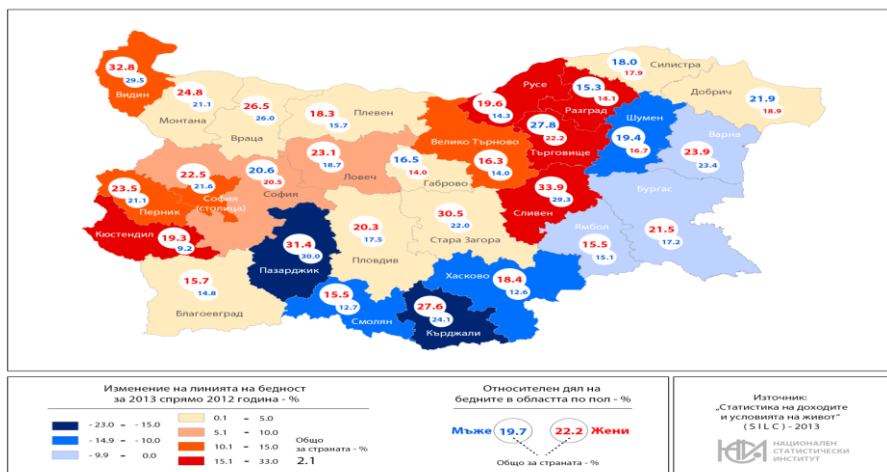
Фиг. 3. Линия на бедността по области през 2013 г.
Fig. 3 Poverty line by regions in 2013

През 2013 г. най-ниската линия на бедност се наблюдава в областите Пазарджик и Кърджали – съответно 185 и 189 лв., а най-високата – в област София (столица) (448 лв.), следвана от област Перник (388 лв.).

Най-висок е относителният дял на бедните в областите Сливен – 31.6%, Видин – 31.2%, и Пазарджик – 30.8%. Най-нисък е относителният дял на бедните в областите Смолян – 14.1%, Кюстендил – 14.6%, и Разград – 14.7%.

Линията на бедността за 2013 г. намалява спрямо 2012 г. с повече от 10% в областите Хасково, Смолян, Шумен, Пазарджик и Кърджали. Основните причини за по-ниския размер на линията на бедността се дължат на следните фактори:

- Увеличаване на броя на безработните лица, наблюдавани през 2013 г. спрямо 2012 г. (за областите Пазарджик и Шумен);
- Увеличаване на относителния дял на самонаетите лица с доходи, близки до минималния осигурителен доход в размер на 420 лева (за областите Хасково и Кърджали);
- Намаляване на броя на заетите лица в наблюдаваната съвкупност и увеличаване на неактивните (в областите Пазарджик, Шумен, Смолян, Хасково и Кърджали).

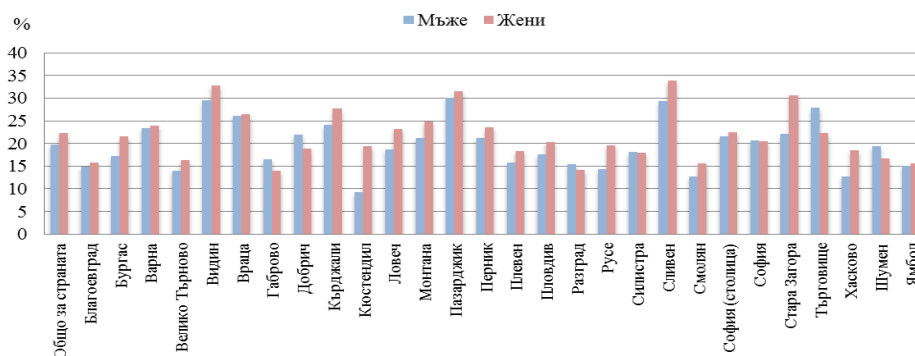

Фиг. 4. Изменение на линията на бедността и преобладаващ относителен дял на бедните по области и пол през 2013 г. спрямо 2012 г.

Fig. 4. Modification of the poverty line and the predominant share of poor districts and sex in 2013 compared to 2012

Линията на бедността за 2013 г. се увеличава спрямо 2012 г. с повече от 15% в областите Русе, Кюстендил, Разград, Търговище и Сливен. Водещите причини за увеличението са:

- Увеличаване на относителния дял на заетите лица в наблюдаваната съвкупност (за областите Кюстендил, Разград, Сливен и Търговище);
- Намаляване на броя на безработните (в областите Кюстендил, Русе и Търговище);
- Увеличаване на средната стойност на дохода от работна заплата (в областите Кюстендил, Разград, Сливен и Русе).

Фиг. 5. Относителен дял на лицата в риск от бедност по пол и области през 2013 г.

Fig. 5. Share of persons at risk of poverty by gender and areas in 2013

ИЗВОДИ

1. Данните ясно показват, че съществува проблем с неравенството в България и той е един от най-сериозните в ЕС. Показателите за социално включване сочат, че делът на хората в риск от бедност или социално изключване в страната е изключително висок спрямо средните нива за ЕС. Нещо повече, този проблем има по-голяма тежест в България спрямо повечето страни в Европа, тъй като населението, попадащо в тази група, получава относително по-ниски доходи спрямо линията на бедността.

2. За неговото разрешаване са необходими целенасочени действия за по-ефективно преразпределение на доходите от страна на държавата и по-добре насочена социална и регионална политика. Необходимо е основният акцент да се постави върху пазара на труда и качеството на образованието. Проблемът се влошава и поради липсата на достатъчна ефективност и синхронизация между отделните степени на образованието и пазара на труда. Разрешаването на тези проблеми ще доведе до повишаване на заетостта. Именно по-високата заетост, а не по-агресивното преразпределение на доходите, ще доведе до повишаване на доходите и намаляване на социалното неравенство.

3. Високите нива на неравенство повишават риска от социално изключване на част от населението и намаляват възможностите за реализация пред тези хора. С други думи, част от тях ще срещат все по-сериозни затруднения да постигнат необходимия стандарт на живот и да развият своя потенциал поради причини, независещи от тях (например образование и доходи на родителите). Негативните последствия са много, но всички те имат общ краен ефект – намаляване на производителността на труда на населението, което ограничава потенциала за растеж на икономиката.

REFERENCES

Abras, A., Hoyos, A., Narayan, A. and Tiwari, S., 2013. Inequality of Opportunities in the Labour Market: Evidence from Life in Transition Surveys in Europe and Central Asia, World Bank Background Paper for World Development Report 2013: 5-8.

Atkinson, A., Piketty, T. and Saez, E., 2011. Top Incomes in the Long Run of History, Journal of Economic Literature, XLIX: 6.

Earl, D., 2010. How Can Tertiary Education Deliver Better Value to the Economy? New Zealand Ministry of Education.

European Commission, 2012. Moving Youth to Employment, Communication to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee for the Regions, SWD (2012) 406 final: 2-4.

Eurostat, 2010. Combating Poverty and Social Exclusion, A Statistical Portrait of the European Union: 7; 63-34.

The Economist, 2012. For Richer, for Poorer, Special Report: World Economy.

www.nsi.bg